

Olga Stefko¹

Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw Agrobiznesu
Uniwersytet Przyrodniczy
Poznań

Zróżnicowanie w gospodarowaniu rzeczowymi składnikami majątku w polskim ogrodnictwie na tle Unii Europejskiej

Diversity in the management of fixed assets in the Polish horticulture as against that in the European Union

Synopsis. Gospodarstwa ogrodnicze w Polsce łączą z unijnymi wysoki poziom aktywów trwałych w strukturze majątku, jak również duża kapitałochłonność produkcji. Dominują przede wszystkim ziemia wraz z uprawami trwałymi i budynki. Podstawową różnicę stanowi jednak sposób ich wykorzystania, przekładający się na efekty produkcyjne. Pod tym względem ogrodnicy polscy prezentują się bardzo niekorzystnie, a na dodatek nie zaobserwowano z upływem czasu znaczącej poprawy sytuacji.

Słowa kluczowe: rzeczowe składniki majątku, ogrodnictwo.

Abstract. Horticultural farms in Poland resemble those in the other countries in the EU with respect to a high share of fixed assets in the asset structure as well as a high capital intensity of production. In the assets structure dominate above all the land together with perennial plantations and buildings. The basic difference lies in the way they are being used which results in their productivity. In this aspect Polish farmers come off very negatively and with the lapse of time no significant improvement in the situation has been observed.

Key words: fixed assets, horticulture.

Wprowadzenie

Kapitał, jako jeden z podstawowych czynników produkcji obok ziemi i pracy, posiada ogromne znaczenie w produkcji ogrodniczej. Jego rola i sposób ujmowania zmieniła się na przestrzeni wieków, przechodząc od klasycznego spojrzenia przez pryzmat środków trwałych, przez ujęcie bilansowe, do finansowania działań o charakterze inwestycyjnym powiązanych z określonym źródłem finansowania [Stefko 2008]. Związane jest to ze zwiększoną kapitałochłonnością produkcji ogrodniczej w stosunku do rolniczej [Stefko i in. 2008], wynikającą z konieczności zastosowania w procesach technologicznych znacznej ilości rzeczowych składników majątku, takich jak specjalistyczne maszyny, urządzenia, przechowalnie, chłodnie, szklarnie, a także pieczarkarnie. W zależności od gałęzi produkcji ogrodniczej niemalą rolę odgrywają również plantacje trwałe. Spośród wymienionych najczęściej nakładów pochłania jednak budowa i wyposażenie obiektów szklarniowych [Stefko i Łącka 2009]. Stąd decyzje finansowe i inwestycyjne związane z ich wprowadzeniem do gospodarstwa, modernizowaniem bądź usunięciem, należą często do strategicznych i nie poparte odpowiednim rachunkiem ekonomicznym przyczynić się mogą nie tylko do ogromnego zadłużenia, ale i niewypłacalności producentów.

Wejście Polski do Unii Europejskiej z jednej strony rozszerzyło możliwości zbytu na wytwarzane towary choć, jak podkreśla Firlej [2010], nie zlikwidowało problemów strukturalnych związanych z rozdrobnieniem produkcji i niską skłonnością producentów do współdziałania. Z drugiej strony zaobserwowano po akcesji wzrost zapotrzebowania na przemysłowe środki produkcji, odzwierciedlające narastający postęp technologiczny w

¹ Dr, e-mail: stefko@up.poznan.pl.

rolnictwie naszego kraju [Zwolak 2010], wsparty dodatkowymi, możliwymi do wykorzystania źródłami ich finansowania. Mimo to, zarówno producenci ogrodnicy polscy jak i unijni stają w równym stopniu przed wyzwaniami związanymi z optymalnym zagospodarowaniem rzeczowych składników majątku, na co wskazuje chociażby Goncharova [2007], szczegółowo analizująca warunki i możliwości inwestycyjne holenderskich producentów szklarniowych.

Postanowiono zatem w niniejszej pracy nie tylko przedstawić zróżnicowanie w tym zakresie w odniesieniu do Polski i pozostałych krajów UE zajmujących się produkcją ogrodniczą, ale również wykazać, że przedstawiona przez Ziętare [2009] koncepcja modelu polskiego rolnictwa, zakładająca konieczność wzrostu powierzchni produkcyjnej gospodarstw, tylko częściowo znajduje swojego zastosowanie w odniesieniu do ogrodnictwa, w odróżnieniu od teorii trójkątów Wosia [Woś i Gruda 1996], dotyczącej równowagi czynników produkcji w prognozie do 2020 roku. Zakłada ona najszybszy rozwój kapitału przy jednoczesnym marginalizowaniu pracy ludzkiej.

Materiały i metody

W pracy wykorzystano materiały wtórne pochodzące z dostępnej literatury przedmiotu, jak również informacje z międzynarodowej bazy danych FADN na poziomie typu TF 8 (produkcja ogrodnicza), z okresu między 2004 a 2008 rokiem. Z występującej na przestrzeni analizowanego okresu zbiorowości 24 krajów wybrano 15 (w tym Polskę) kierując się dostępnością danych w każdym z podokresów. Główną uwagę poświęcono zestawieniu i analizie zmian w obrębie aktywów trwałych, osobno dla każdego roku, populacja bowiem gospodarstw w poszczególnych krajach ulegała z okresu na okres zmianom. W związku z tym posłużono się analizą pionową obliczając w pierwszej kolejności rozkład udziałów procentowych między aktywami trwałymi i obrotowymi (w ramach aktywów ogółem), a następnie wewnątrz samych aktywów trwałych. Dało to podstawę do przeprowadzenia dalszej analizy porównawczej i wysunięcia określonych wniosków. Obliczono również i zestawiono dla celów porównawczych wybrane mierniki odnoszące się do gospodarowania aktywami trwałymi takie jak:

- wartość aktywów trwałych na 1 gospodarstwo w danym kraju mierzona w określonych jednostkach monetarnych c.u. (SE441/SYS02),
- kapitałochłonność, wyrażoną jako procentowa relacja rzeczowych aktywów trwałych do ogółu majątku ($SE441 \cdot 100\% / SE436$),
- produktywność, procentową relację wartości produkcji rocznej do wartości rzeczowych aktywów trwałych ($SE131 \cdot 100\% / SE441$), a także
- postęp technologiczny (w tysiącach jednostek przeliczeniowych pracy ogółem, AWU) wynikający z podzielenia wartości rzeczowych aktywów trwałych przez nakłady pracy ogółem (SE441/SE010).

Analizę poszerzono również o wskaźniki dotyczące zmian związanych z rzeczowymi składnikami majątku, zachodzących w ramach działalności inwestycyjnej (inwestycje brutto na 1 gospodarstwo, SE516/SYS02), oraz potencjalnych źródeł ich finansowania (wskaźnik ogólnego zadłużenia, SE490+SE495/SE436). Dla celów porównawczych wartości do obliczeń dla krajów poza Polską przyjęto jako średnie.

Zmiany w strukturze

Na to, jak ważną rolę odgrywają rzeczowe składniki majątku poszczególnych gospodarstw w całej Unii Europejskiej, wskazuje fakt, iż w zestawieniach finansowych nie ma praktycznie innych pozycji poza rzeczowymi aktywami trwałymi, takich jak na

przykład wartości niematerialne i prawne, inwestycje długoterminowe i inne, które znaleźć można w bilansach przedsiębiorstw prowadzących działalność pozarolniczą.

Bez względu na różnicujące gospodarstwa w poszczególnych krajach, należące do grupy TF8, czyli zajmujące się produkcją ogrodniczą, czynniki historyczne, geograficzne czy polityczne, posiadają one jednak pewne cechy wspólne. Zarówno we wszystkich przypadkach, jak i analizowanych okresach (tab. 1-5), zaobserwowano znaczną przewagę aktywów trwałych nad obrotowymi, jak również znikomy udział procentowy zwierząt reprodukcyjnych płci żeńskiej w ogólnej strukturze majątku.

Tabela 1. Struktura aktywów w grupie gospodarstw TF8 w 2004 roku, %

Table 1. Composition of assets in the TF8 type farm group in 2004, %

Kraj	Udział w strukturze aktywów					aktywa obrotowe ogółem
	aktywa trwale ogółem	ziemia, uprawy trwałe	budynki	maszyny i urządzenia	zwierzęta reprodukcyjne płci żeńskiej	
(BEL) Belgia	75,6	27,6	52,0	20,3	0,0	24,4
(CZE) Czechy	72,7	10,5	44,8	44,7	0,0	27,3
(DAN) Dania	73,8	9,0	71,2	19,8	0,0	26,2
(DEU) Niemcy	80,7	44,1	26,6	29,3	0,0	19,3
(ELL) Grecja	94,2	56,0	29,1	14,9	0,0	5,8
(ESP) Hiszpania	66,3	68,5	27,4	4,1	0,0	33,7
(EST) Estonia	67,1	28,3	52,5	19,2	0,0	32,9
(FRA) Francja	66,1	17,1	51,8	30,9	0,3	33,9
(HUN) Węgry	84,4	17,0	54,2	28,8	0,0	15,6
(LTU) Litwa	58,9	17,6	46,2	35,6	0,6	41,1
(NED) Holandia	78,2	50,7	24,0	25,3	0,0	21,8
(POL) Polska	89,9	3,4	76,8	19,8	0,0	10,1
(POR) Portugalia	85,4	48,4	20,0	31,5	0,1	14,6
(SUO) Finlandia	69,1	13,5	64,1	22,5	0,0	30,9
(UK) Wielka Brytania	74,2	57,9	25,4	16,6	0,1	25,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

Świadczyć to może o pewnej typowej, charakterystycznej dla branży, prawidłowości. Mimo bowiem układu zalecanego jako optymalny w ogólnej teorii finansów, w którym aktywa obrotowe powinny przeważać w strukturze, konieczne do zastosowania technologie w ogrodnictwie wymuszają zamrożenie określonych kwot w rzeczowych aktywach trwałych. Dotyczy to zwłaszcza upraw trwałych, ujętych razem z ziemią, oraz pozycji oznaczonej jako budynki, w której skład wchodzi przede wszystkim szklarnie, ale również obiekty zaliczane do tak zwanego zaplecza produkcyjnego (magazyny, chłodnie, przechowalnie itp.). Inną charakterystyczną cechą wynikającą z przytoczonych zestawień jest, iż nie tylko w Polsce produkcja ogrodnicza nie jest jedyną działalnością prowadzoną przez właścicieli gospodarstw. Choć na znikomym poziomie, produkcja zwierzęca występuje w gospodarstwach ogrodniczych również krajów wysoko rozwiniętych, takich jak Belgia czy Francja.

Analizując wewnętrzną strukturę samych aktywów trwałych stwierdzono, że na ich wysoki udział w aktywach ogółem składał się przede wszystkim udział ziemi wraz z uprawami trwałymi oraz budynków. Jedynie w Czechach (do roku 2005) i na Litwie największy udział w strukturze aktywów miały maszyny i urządzenia.

Tabela 2. Struktura aktywów w grupie gospodarstw TF8 w 2005 roku, %

Table 2. Composition of assets in the TF8 type farm group in 2005, %

Kraj	Udział w strukturze aktywów					aktywa obrotowe ogółem
	aktywa trwałe ogółem	ziemia, uprawy trwałe	budynki	maszyny i urządzenia	zwierzęta reprodukcyjne płci żeńskiej	
(BEL) Belgia	75,2	28,9	52,0	19,0	0,1	24,8
(CZE) Czechy	68,9	4,9	42,2	52,9	0,0	31,1
(DAN) Dania	73,3	11,7	69,8	18,6	0,0	26,7
(DEU) Niemcy	79,6	45,9	27,2	27,0	0,0	20,4
(ELL) Grecja	94,0	59,7	26,6	13,7	0,0	6,0
(ESP) Hiszpania	62,5	67,4	28,2	4,3	0,0	37,5
(EST) Estonia	70,5	25,9	53,5	20,6	0,0	29,5
(FRA) Francja	62,4	18,1	50,7	30,5	0,7	37,6
(HUN) Węgry	69,7	18,6	53,1	28,1	0,2	30,3
(LTU) Litwa	54,8	35,5	20,1	44,3	0,1	45,2
(NED) Holandia	78,3	50,3	24,2	25,5	0,0	21,7
(POL) Polska	90,0	3,5	77,3	19,2	0,0	10,0
(POR) Portugalia	87,2	49,5	22,4	27,9	0,2	12,8
(SUO) Finlandia	68,6	13,6	65,3	21,1	0,0	31,4
(UK) Wielka Brytania	74,4	63,9	19,9	16,1	0,0	25,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

W porównaniu z pozostałymi krajami udział ogółu rzeczowych aktywów trwałych w Polsce między 2004 a 2008 rokiem pozostawał nie tylko na stabilnym, ale również jednym z najwyższych poziomów, plasując nasz kraj na drugim miejscu po Grecji (tab. 1-5). Wyjątek stanowił jedynie rok 2007 (tab. 4), w którym wyprzedziła nas pod tym względem Portugalia. Najmniejszy natomiast udział rzeczowych aktywów trwałych odnotowano na Litwie (w latach 2004, 2005 i 2007), w Hiszpanii (2006) i na Węgrzech (2008), czyli w grupie krajów nienależących do czołówki krajów najbardziej zaawansowanych pod względem technologicznym w produkcji ogrodnictwa.

Fakt niskiego w większości krajów udziału tego elementu w strukturze aktywów wiąże się najprawdopodobniej z dużymi nakładami pracy ludzkiej w technologiach stosowanych w ogrodnictwie, gdzie sporo czynności nie da się zmechanizować bez znacznego uszczerbku w wielkości i jakości zbiorów.

Prognoza Wosia [1996] w odniesieniu do ogrodnictwa znajduje zatem swoje urzeczywistnienie nie tyle w marginalizacji pracy ludzkiej, co we wzroście znaczenia i wielkości kapitału.

W Polsce w analizowanym okresie, choć na zmiennym poziomie, w proporcji do pozostałych elementów zdecydowanie przeważały budynki. Przeprowadzona w 2009 roku przez Zwolaka [2010] analiza kierunków zmian w środkach trwałych rolnictwa po wejściu do Unii Europejskiej, w której wykazał on w okresie między 2005 a 2008 rokiem ponad dwukrotnie szybsze tempo wzrostu działalności inwestycyjnej związanej z budynkami i budowlami w stosunku do pozostałych środków trwałych, dowodzi, że podobne tendencje charakteryzują nie tylko polskie ogrodnictwo. Jednak ich ponad siedemdziesięcioprocentowy udział w strukturze aktywów trwałych w każdym z analizowanych lat wskazuje na ogromne znaczenie tego typu aktywów w przeprowadzanych procesach technologicznych, jak również na tempo i kierunek rozwoju

działalności inwestycyjnej wspieranej zwiększonymi, po akcesji do UE, możliwościami dostępu do źródeł finansowania.

Tabela 3. Struktura aktywów w grupie gospodarstw TF8 w 2006 roku, %

Table 3. Composition of assets in the TF8 type farm group in 2006, %

Kraj	Udział w strukturze aktywów					aktywa obrotowe ogółem
	aktywa trwałe ogółem	ziemia, uprawy trwałe	budynki	maszyny i urządzenia	zwierzęta reprodukcyjne płci żeńskiej	
(BEL) Belgia	75,6	29,6	50,6	19,7	0,0	24,4
(CZE) Czechy	74,0	4,9	40,9	54,1	0,0	26,0
(DAN) Dania	74,5	13,7	69,6	16,8	0,0	25,5
(DEU) Niemcy	78,0	47,9	25,1	27,0	0,0	22,0
(ELL) Grecja	95,1	58,2	25,9	15,6	0,3	4,9
(ESP) Hiszpania	56,4	69,1	26,9	4,0	0,0	43,6
(EST) Estonia	65,3	20,0	47,2	32,7	0,0	34,7
(FRA) Francja	61,2	17,3	56,3	26,1	0,2	38,8
(HUN) Węgry	70,0	20,0	53,8	26,2	0,0	30,0
(LTU) Litwa	59,0	24,3	29,3	46,3	0,1	41,0
(NED) Holandia	78,6	50,9	22,3	26,7	0,0	21,4
(POL) Polska	89,0	4,2	75,7	19,9	0,1	11,0
(POR) Portugalia	88,5	50,9	20,6	28,4	0,1	11,5
(SUO) Finlandia	75,2	10,8	71,6	17,6	0,0	24,8
(UK) Wielka Brytania	72,7	63,9	20,8	15,3	0,0	27,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

Mimo tego, że częstotliwość występowania ziemi wraz z uprawami trwałymi na dominującym miejscu w strukturze aktywów trwałych w poszczególnych krajach była mniejsza (6 przypadków) niż budynków (7 przypadków) do roku 2006, w kolejnych latach uległa wyrównaniu. Prawidłowość tę zaobserwowano zwłaszcza w takich krajach jak Dania, Niemcy, Grecja, Hiszpania, Holandia, Portugalia i Wielka Brytania. W krajach tych ziemia zagospodarowywana była pod uprawy polowe, głównie warzywnicze, ale przede wszystkim jako obszar zajmowany przez różnego typu plantacje trwałe.

Mając na uwadze specyfikę produkcji ogrodniczej, w której ziemia w dużej części przypadków stanowi jedynie środek pracy, nie do końca prawdziwe wydaje się zatem stwierdzenie, że głównie zwiększanie powierzchni produkcyjnej przyczynić się może do polepszenia sytuacji dochodowej osób na niej gospodarujących.

Zdecydowanie większy nacisk położyć należałoby na poprawienie jakości i wydajności wytwarzanych produktów, ich jednorodności, a także rozłożenie podaży w czasie, co związane jest bardziej z koniecznością wzrostu udziału pozostałych elementów aktywów trwałych.

Tabela 4. Struktura aktywów w grupie gospodarstw TF8 w 2007 roku, %

Table 4. Composition of assets in the TF8 type farm group in 2007, %

Kraj	Udział w strukturze aktywów					aktywa obrotowe ogółem
	aktywa trwałe ogółem	ziemia, uprawy trwałe	budynki	maszyny i urządzenia	zwierzęta reprodukcyjne płci żeńskiej	
(BEL) Belgia	77,4	25,2	54,1	20,7	0,0	22,6
(CZE) Czechy	72,7	7,1	46,3	46,6	0,0	27,3
(DAN) Dania	75,1	51,7	31,2	17,1	0,0	24,9
(DEU) Niemcy	79,1	48,0	26,0	25,9	0,0	20,9
(ELL) Grecja	94,3	58,4	25,3	16,0	0,2	5,7
(ESP) Hiszpania	61,9	80,2	17,0	2,8	0,0	38,1
(EST) Estonia	87,2	23,8	48,5	27,6	0,1	12,8
(FRA) Francja	61,7	15,3	57,7	26,8	0,3	38,3
(HUN) Węgry	67,9	17,7	59,9	22,4	0,0	32,1
(LTU) Litwa	57,6	16,9	35,9	47,0	0,2	42,4
(NED) Holandia	80,0	52,9	20,5	26,6	0,0	20,0
(POL) Polska	89,4	5,7	74,8	19,4	0,1	10,6
(POR) Portugalia	90,2	54,2	21,3	24,4	0,2	9,8
(SUO) Finlandia	75,0	9,7	69,1	21,2	0,0	25,0
(UK) Wielka Brytania	74,9	67,7	17,1	15,2	0,0	25,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

Tabela 5. Struktura aktywów w grupie gospodarstw TF8 w 2008 roku, %

Table 5. Composition of assets in the TF8 type farm group in 2008, %

Kraj	Udział w strukturze aktywów					aktywa obrotowe ogółem
	aktywa trwałe ogółem	ziemia, uprawy trwałe	budynki	Maszyny i urządzenia	zwierzęta reprodukcyjne płci żeńskiej	
(BEL) Belgia	77,1	25,6	52,9	21,5	0,1	22,9
(CZE) Czechy	73,3	8,3	47,6	44,1	0,0	26,7
(DAN) Dania	77,3	54,8	30,4	14,8	0,0	22,7
(DEU) Niemcy	79,9	48,8	26,0	25,1	0,0	20,1
(ELL) Grecja	94,3	56,1	27,9	15,7	0,2	5,7
(ESP) Hiszpania	67,9	78,9	18,2	2,9	0,0	32,1
(EST) Estonia	86,9	21,7	45,9	32,1	0,3	13,1
(FRA) Francja	62,4	18,1	54,5	27,0	0,4	37,6
(HUN) Węgry	59,2	18,6	50,9	30,2	0,4	40,8
(LTU) Litwa	65,0	13,4	38,4	47,9	0,3	35,0
(NED) Holandia	79,7	50,5	21,6	27,9	0,0	20,3
(POL) Polska	90,4	5,3	74,7	19,9	0,1	9,6
(POR) Portugalia	87,2	46,9	20,4	32,5	0,2	12,8
(SUO) Finlandia	74,1	10,0	68,2	21,8	0,0	25,9
(UK) Wielka Brytania	76,1	68,4	15,3	16,3	0,0	23,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

Zmiany ekonomiczne

Przystępując do analizy wybranych mierników związanych z gospodarowaniem rzeczowymi składnikami majątku stwierdzić należy, iż Polska przewyższała pozostałe 15 krajów Unii Europejskiej, na których terenie prowadzona była produkcja ogrodnicza, jedynie pod względem kapitałochłonności (tab. 6). Wartość aktywów trwałych przypadająca na jedno gospodarstwo była do 2008 roku znikomo mała w porównaniu do średniej wartości w pozostałych krajach. Warto dodać, iż uśrednienie i tak mocno zaniżało analizowane wartości, bo w odniesieniu na przykład do Danii nie spadały one poniżej 981,5 c.u. (w 2005 roku), a w 2008 sięgnęły nawet 1730,2 c.u..

Dowodzi to, iż mimo ogólnego, jednego z najwyższych udziałów procentowych aktywów trwałych w strukturze aktywów wśród całej analizowanej zbiorowości, sytuacja pojedynczych gospodarstw ogrodniczych nie przedstawia się najlepiej. Nieco mniejszą dysproporcję wykazano w przypadku produktywności. Choć nie odnotowano między 2004 a 2008 rokiem drastycznych wahań w tym względzie, nadal do średniej produktywności w pozostałych krajach brakowało około 30 punktów procentowych. Podobną różnicę punktową wykazały również porównania indywidualne z Danią, co biorąc pod uwagę wcześniej opisaną sytuację odnoszącą się do wartości aktywów przypadających na 1 gospodarstwo, wydaje się jawić nieco optymistycznie. Niestety przy postępie technologicznym sytuacja rodzimych gospodarstw ogrodniczych ponownie przedstawiała się w wyjątkowo niekorzystnym świetle, bowiem wskaźniki w latach 2004 do 2008 posiadały w większości prawie o połowę niższy poziom od średnich dla pozostałych krajów, a w porównaniu z gospodarstwami duńskimi były blisko czterokrotnie niższe.

Tabela 6. Wybrane mierniki gospodarowania aktywami trwałymi w grupie gospodarstw TF8 w latach 2004-2008

Table 6. Selected indices of the fixed assets management in the group of TF8 type farms in 2004-2008.

Kraj, rok	Mierniki gospodarowania aktywami trwałymi					
	wartość aktywów trwałych na 1 gospodarstwo, c.u.	kapitałochłonność, %	produktywność, %	postęp technologiczny, tys. AWU	inwestycje brutto na 1 gospodarstwo, c.u.	współczynnik ogólnego zadłużenia
Polska						
2004	4,1	89,95	45,88	41,7	0,4	0,27
2005	4,2	89,99	50,07	38,4	0,3	0,27
2006	4,2	88,97	54,37	34,0	0,4	0,24
2007	4,5	89,45	54,19	36,3	0,6	0,27
2008	5,2	90,40	53,70	33,6	0,3	0,24
Pozostałe analizowane kraje Unii Europejskiej (bez Polski)*						
2004	38,7	74,7	84,1	91,4	3,4	0,45
2005	39,5	73,9	88,6	86,8	3,6	0,45
2006	52,3	74,2	83,7	75,3	4,3	0,44
2007	57,3	75,9	75,3	63,9	3,8	0,44
2008	61,2	76,8	72,1	59,4	4,6	0,47

*obliczenia na podstawie średnich wartości dla grupy analizowanych krajów (poza Polska) w określonym czasie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

Wynika z tego, że choć polscy producenci ogrodniczy posiadali stosunkowo dużo środków trwałych, były one albo przestarzałe albo nie w pełni wykorzystywane. Wymianie, modernizacji bądź zakupowi nowych nie towarzyszyła na dodatek intensywna działalność inwestycyjna. I chociaż zarówno gospodarstwa ogrodnicze w Dani, jak i przeciętne wśród pozostałych w UE, wykorzystywały do finansowania przeprowadzanych inwestycji, podobnie jak polskie, głównie środki własne (na co wskazuje poziom wskaźnika ogólnego zadłużenia mieszczący się poniżej zalecanego poziomu 0,57-0,67), zmiany o charakterze

inwestycyjnym w obrębie rzeczowych składników majątku były zdecydowanie niewystarczające, aby polscy ogrodnicy mogli stać się konkurencyjni dla prowadzących podobną działalność na terenie Unii. Zastanawiający jest fakt braku powszechnego wykorzystania istniejących możliwości w postaci różnorodnych źródeł finansowania, zarówno na poziomie krajowym, jak i unijnym. Stanowi to jednak temat na osobne rozważania.

Nawiązując do koncepcji modelu polskiego rolnictwa zakładającego konieczność wzrostu powierzchni gospodarstw przedstawionego przez Ziętarę [2009] i sugestii, iż nie znajduje on swojego zastosowanie w odniesieniu do ogrodnictwa, stwierdzić należy ponownie, iż, w świetle przedstawionych obliczeń, ważniejszym od powiększenia powierzchni gospodarstw wydaje się właściwsze zagospodarowanie posiadanych rzeczowych składników majątku i zwiększenie ich produktywności, a także postępu technologicznego. Nowe technologie, wymiana przestarzałego sprzętu, a także unowocześnienie budynków produkcyjnych i zaplecza jawią się jako zadania priorytetowe, bez których nasi producenci nie będą w stanie osiągnąć zadowalającego poziomu rozwoju i dochodowości własnych gospodarstw.

Niestety fakt publikowania przez FADN danych z dużym opóźnieniem uniemożliwia zdiagnozowanie sytuacji w chwili obecnej. Zaobserwowane jednak ogromne różnice w gospodarowaniu rzeczowymi składnikami majątku między producentami ogrodniczymi z Polski i pozostałymi krajów UE w latach 2004-2008 nie pozostawia dużych nadziei na zasadniczą poprawę tego stanu rzeczy w kolejnych latach. Będzie to jednak wymagało przeprowadzenia dalszych analiz i prześledzenia sytuacji w tym względzie w kolejnych okresach.

Zakończenie

Polskie ogrodnictwo posiada ugruntowaną od lat pozycję na arenie międzynarodowej głównie za sprawą eksportu mrożonek warzywnych, koncentratu soku jabłkowego i przetworów pomidorowych. Jeszcze przed transformacją gospodarczą należało do jednych z najbardziej prężnie rozwijających się, a jednocześnie bardzo dochodowych gałęzi rolnictwa. Mimo powszechnych w rolnictwie kłopotów z dostosowaniem się do warunków gospodarki rynkowej polscy ogrodnicy zdawali radzić sobie lepiej niż pozostali, dostosowując się do zmieniających się potrzeb klientów. Rozwinęło się zwłaszcza szkółkarstwo, hodowla roślin ozdobnych i uprawy grzybów [Stefko i Łącka 2009].

Wydawałoby się zatem, że po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej i otwarciu nowych rynków zbytu, przy zdecydowanie niższych kosztach polskiej produkcji, będzie tylko lepiej. Okazało się jednak, iż po akcesji zestawienie polskich gospodarstw ogrodniczych z unijnymi uwidocznilo przede wszystkim ogromne dysproporcje i braki naszych rodzimych producentów. Co więcej, po pięciu latach od przystąpienia Polski do Wspólnoty, nie zaobserwowano znaczącej poprawy sytuacji. Jedyne, co łączy polskich ogrodników z pozostałymi producentami, będąc zarazem cechą charakterystyczną branży ogrodniczej, to posiadanie przeważającego udziału rzeczowych aktywów trwałych w strukturze majątku, w tym budynków, wysoka kapitałochłonność produkcji, a także występowanie na niewielką skalę produkcji mieszanej, związanej z hodowlą zwierząt. Zagospodarowanie jednak posiadanych aktywów pozostawia wiele do życzenia. Niska wartość aktywów trwałych przypadających na gospodarstwo łączy się u polskich producentów ogrodniczych z niewielką ich produktywnością, jak również małym postępem technologicznym. Niewiele przeprowadzono również w przeciągu pięciu lat po akcesji do UE inwestycji, finansując je w przeważającej części z kapitału własnego, czyli niewiele korzystając z możliwości finansowych dostępnych na międzynarodowym rynku.

Zwiększenie zatem areалу produkcyjnego, wskazywane przez Ziętarę [2009] jako podstawowa możliwość poprawienia kondycji i dochodowości producentów rolniczych, nie znajduje swojego bezpośredniego zastosowania w ogrodnictwie. Producenci powinni

przede wszystkim skoncentrować się na lepszym zagospodarowaniu posiadanych, znacznych, a zarazem niezbędnych rzeczowych składników majątku. Będą wtedy w stanie ograniczyć koszty związane z ich posiadaniem i utrzymaniem, jak również poprawić własną konkurencyjność w stosunku do ogrodnictwa unijnego.

Literatura

- EU Farm Accountancy Data Network. [2004, 2005, 2006, 2007, 2008]. [Tryb dostępu:] ec.europa.eu/agriculture/rica/database/report_en.cfm. [Data odczytu: 06.04.2011].
- Firlej K. [2010]: Globalizacja i integracja europejska – szansa czy mit dla polskiego agrobiznesu. *Zeszyty Naukowe SGGW seria Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej* nr 84, ss. 23-32.
- Goncharova V.N. [2007]: Investment patterns in Dutch glasshouse horticulture. PhD thesis, Wageningen University. [Tryb dostępu:] library.wur.nl/wda/dissertations/dis4209.pdf. [Data odczytu: maj 2010].
- Stefko O. [2008]: Rola kapitału w podnoszeniu konkurencyjności przedsiębiorstw agrobiznesu. *Roczniki Naukowe SERIA* t. 10, z. 3, ss. 505-510.
- Stefko O., Jäder K., Kozera M. [2008]: Relacje wybranych składników majątku i kapitału w gospodarstwach prowadzących produkcję roślinną w Polsce, *Zeszyty Naukowe SGGW seria Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej* nr 69, ss. 135-142.
- Stefko O., Łącka I. [2009]: Inwestycje w ogrodnictwie i metody oceny ich efektywności. Wyd. UP w Poznaniu, Poznań.
- Woś A., Gruda M. [1996]: Prognoza produkcji rolnej do 2020. IERiGŻ, Warszawa.
- Ziętara W. [2009]: Model polskiego rolnictwa – wobec aktualnych wyzwań. *Zeszyty Naukowe SGGW seria Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej* nr 73, ss. 5-21.
- Zwolak J. [2010]: Kierunki zmian w środkach trwałych rolnictwa po wejściu do UE. *Zeszyty Naukowe SGGW seria Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej* nr 85, ss. 69-80.